

Резюме

Гулиев А.Д. Основы устойчивости и крепости вековой азербайджанской государственности: базовые принципы внешних сношений Института президентства Гейдара Алиева.

В статье рассмотрено противодействие размыванию институциональных структур, присущих отдельным нациям и лежащих в основе их генотипа и естественного общественного бытия. В большинстве случаев оно становится следствием слабости или недостаточной действенности института президентства, личностно-моральных и научно-профессиональных качеств конкретного главы государства.

Ключевые слова: история и теория государственности, институционально-национальный, институт президентства, международное право, независимость, азербайджанство, государственность, справедливость, демократия, национальный прогресс, вековые традиции, норма жизнедеятельности, глубинная культура народов.

Summary

Guliyev A. The fundamentals of stability and strength of the century-old Azerbaijani statehood: the basic principles of external relations of the Institute of the Presidency of Heydar Aliyev.

The counteraction of washing out of institutional structures, inherent individual nations and lying in basis of their genotype and natural public life is considered in the article. In most cases it becomes the consequence of weakness or insufficient effectiveness of institute of presidency, personality-moral and scientific-professional qualities of concrete country's leader.

Key words: history and theory of statehood, institutional and national, institute of presidency, international law, independence, Azerbaijanism, statehood, justice, democracy, national progress, centuries-old traditions, life norms, deep culture of peoples.

УДК 341.232 : 323.28

В.В. ГРАЧОВА

Вікторія Вікторівна Грачова, кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри Воєнно-дипломатичної академії імені Євгенія Березняка

ЕТАП ЗАРОДЖЕННЯ БАГАТОСТОРОННЬОГО АНТИТЕРОРИСТИЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ ОСНОВ БОРТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Тероризм є однією з найгостріших проблем у житті міжнародного співтовариства, вирішення якої вимагає адекватних міжнародно-правових засобів, передусім на універсальному рівні. При цьому сучасне міжнародно-правове регулювання боротьби з тероризмом потребує врахування витоків міждержавної співпраці у вказаній сфері. У процесі становлення міжнародно-правових основ багатостороннього антитерористичного співробітництва держав, на нашу думку, доцільно виокремити три етапи: зародження вказаного співробітництва (кінець ХІХ ст. – початок ХХ ст.); його активізація (1920-і – 1930-і рр.); формування глобального антитерористичного співробітництва (з 1945 р. і донині)¹. Найменш дослідженим із них є етап зародження багатостороннього антитерористичного співробітництва, і він має вагомe значення з погляду вироблення правових принципів та норм у сфері міжнародної боротьби з тероризмом. У контексті вивчення витоків міжнародного антитерористичного співробітництва такі вчені, як Т.С. Бояр-Созонович, Л.Н. Галенська, І.М. Громівчук, В.П. Смелянов, Ю.А. Иванов, Д.А. Кучугурний, Є.Г. Ляхов, В.П. Панов, Б. Сол та інші висвітлювали передусім відповідні заходи і документи, пов'язані з універсальним міжнародним правом періоду Ліги Націй (1919–1946 рр.). Деякі вчені (Ю.С. Горбунов, С.Я. Казанцев, В.Я. Кикоть, Б.І. Кофман та інші) слушно звернули увагу на більш ранні заходи цього співробітництва, пов'язані з боротьбою держав із анархо-тероризмом, які мали місце в період універсального міжнародного права за Головним актом Віденського конгресу 1815 р. (1815–1919 рр.), але детально їх не розглядали. Р.Б. Дженсен дослідив історичні аспекти «багатосторонніх дипломатичних і поліцейських заходів реагування на анархістський тероризм» у 1878–1914 рр.², проте не ставив за мету з'ясувати власне специфіку формування міжнародно-правових основ боротьби з тероризмом. При цьому деякі дослідники, зокрема Р.Б. Дженсен, М. Джесенофф, М. Івенс, Дж.Л. Гелвін здійснили порівняння анархо-тероризму ХІХ ст. із сучасним тероризмом і релігійним екстремізмом та діяльністю організації «Аль-Каеда»³, що, на нашу думку, свідчить про значну актуальність аналізу відповідного міжнародного співробітництва у боротьбі з анархо-тероризмом.

З урахуванням викладеного вважаємо, що етап зародження багатостороннього антитерористичного співробітництва держав потребує поглибленого дослідження. Це дасть змогу з'ясувати найважливіші правові принципи та норми, які були покладені в основу співробітництва держав у боротьбі з тероризмом і значною мірою зберегли свою актуальність донині. Водночас це сприятиме визначенню певних напрямів підвищення ефективності сучасного міжнародно-правового регулювання боротьби з тероризмом.

У зв'язку з цим **метою статті** є розкриття особливостей етапу зародження багатостороннього антитерористичного співробітництва держав (кінець XIX ст. – початок XX ст.) з погляду формування міжнародно-правових основ боротьби з тероризмом. Так, у статті здійснено аналіз Римської та Санкт-Петербурзької антианархістських конференцій 1898 р. і 1904 р. та актів, укладених під час цих конференцій, визначено основні правові положення щодо боротьби з тероризмом, сформовані під час цього етапу, та з'ясовано їх значення з погляду подальшого розвитку багатостороннього міжнародно-правового регулювання боротьби з тероризмом.

Погоджуємося з тим, що у XIX ст. тероризм постав як «важливий фактор політичного життя»⁴ багатьох держав. Це стало вагомим чинником їх згуртування у боротьбі з тероризмом. У другій половині XIX ст. – на початку XX ст. анархо-тероризм проявив себе в якості потужної загрози, передусім в Європі та США. За оцінкою Р.Б. Дженсена, з 1880 р. по 1914 р. тривала «золота ера» анархістського тероризму, під час якої, зокрема, відбулася серія насильницьких актів проти монархів та інших високопоставлених осіб⁵. Водночас мали місце акції масового насильства щодо представників різноманітних соціальних груп із застосуванням вибухівки. Загалом у той час анархо-тероризм засвідчив свою здатність сіяти паніку та страх, загрожувати особам та інституціям, які виступали символами влади, та дестабілізувати суспільства. Зважаючи на низку міжнародних аспектів у діяльності анархо-терористів, йдеться про початковий етап інтернаціоналізації тероризму.

Після загибелі внаслідок дій анархістів імператриці Єлизавети Австрійської (вересень 1898 р.) у листопаді – грудні 1898 р. в Італії (м. Рим) була проведена міжнародна конференція з метою вироблення заходів протидії анархістській діяльності. У заключному документі конференції розглядалося поняття анархізму, законодавчі заходи та заходи співробітництва поліцейських органів у боротьбі з ним. Цей документ підписали представники Австро-Угорщини, Бельгії, Болгарії, Греції, Данії, Іспанії, Італії, Князівства Монако, Нідерландів, Німеччини, Португалії, Росії, Румунії, Сербії, Туреччини, Франції, Чорногорії, Швейцарії, Швеції та Норвегії⁶. Як вказав М. Дефлем, єдиною державою, яка не виявила згоди щодо підписання заключного протоколу, була Велика Британія⁷. Анархізм був визначений у ньому як будь-який акт, «що має на меті руйнування будь-якої соціальної організації [*toute organisation sociale*] з використанням насильницьких засобів»⁸. На нашу думку, заслуговує на увагу те, що у 1933 р. під час V міжнародної конференції з уніфікації кримінального законодавства у м. Мадрид була прийнята резолюція, в якій тероризм був визначений як дії щодо тероризування населення «з метою руйнування будь-якого соціального устрою»⁹. Таким чином, на етапі активізації багатостороннього антитерористичного співробітництва держав (1920-і – 1930-і рр.), у період універсального міжнародного права Ліги Націй, був відображений підхід, закріплений у згаданому документі 1898 року.

Вагомим кроком вважаємо те, що за результатами Римської конференції було передбачено включення до законодавства держав положень, які стосувалися заборони «незаконного володіння та використання вибухових засобів, членства в анархістських організаціях, поширення анархістської пропаганди та надання сприяння анархістам», передбачалося також обмеження державами «висвітлення анархістської діяльності у пресі»¹⁰. Таким чином, держави окреслили нагальні аспекти протидії терористичній діяльності, які, зокрема, знайшли відбиття у процесі формування сучасної міжнародно-правової бази боротьби з тероризмом. Наприклад, з метою протидії використанню вибухових засобів у терористичних цілях у 1991 р. на універсальному рівні була підписана Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення¹¹, а у 1997 р. резолюцією Генеральної Асамблеї (далі – ГА) Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) 52/164 була прийнята Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом¹². У згаданому контексті протидії членству в терористичних осередках та сприянню терористичній діяльності зазначимо, що сучасні універсальні антитерористичні договори слушно враховують високий рівень організації тероризму, зокрема, визнаючи форму співучасті групи осіб у вчиненні терористичних злочинів, як співвиконавців та складну співучасть. Водночас у цих договорах безпосередньо не врегульовано такий важливий аспект, згаданий під час Римської конференції 1898 р., як міжнародна протидія поширенню терористичної пропаганди, і він потребує відповідної уваги на сучасному етапі.

Зважаючи на статус жертв анархістських посягань, окрема увага у заключному акті Римської конференції була приділена покаранню за злочини проти високопоставлених осіб і членів їх сімей. Зокрема, передбачалося запровадження смертної кари за посягання анархістів на життя «Суверена або Голови держави» або «членів їх сімей»¹³. Цей підхід, відповідно до якого особливого захисту потребують певні особи, які виконують функції від імені держави, та члени їх сімей, набув розвитку на наступних етапах міжнародної співпраці у боротьбі з тероризмом. У Конвенції щодо запобігання тероризму та покарання за нього, 1937 р., укладеної у рамках Ліги Націй, були вказані діяння, що становлять акти тероризму, зокрема, «умисна дія з метою позбавлення життя, завдання тілесних ушкоджень або шкоди здоров'ю або позбавлення волі: а) голів держав, осіб, що володіють повноваженням голів держав, їх наслідних або таких, що призначаються, наступників»; «б) дружин або чоловіків перерахованих вище осіб»; «с) осіб, які виконують державні функції» тощо¹⁴. Через кілька десятиліть Комісія міжнародного права розглянула питання про захист та недоторканність дипломатичних агентів та інших осіб, які мають право на спеціальний захист у відповідності з міжнародним правом, і в 1973 р. була прийнята Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів¹⁵, яка є складовим елементом сучасної універсальної договірної-правової антитерористичної бази.

За результатами Римської конференції держави також передбачили створення національних наглядових органів для контролю за анархістською діяльністю та системи обміну інформацією між ними¹⁶. Обмін інфор-

мацією між державами з метою запобігання терористичним злочинам, їх розслідування тощо є невід'ємною складовою сучасного міжнародного співробітництва, і відповідні правові положення включені, зокрема, до універсальних антитерористичних договорів. Наприклад, у Міжнародній конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму, 2005 р., йдеться про співробітництво держав шляхом обміну інформацією, а також координації адміністративних та інших заходів, які вживаються з метою «виявлення, недопущення, припинення та розслідування» злочинів, вказаних у конвенції, тощо¹⁷. Також під час Римської конференції екстрадиція анархістів постала як вагомий інструмент міжнародного співробітництва у кримінальних справах, і цьому правовому інституту згодом була відведена важлива роль у багатосторонніх міжнародних договорах щодо боротьби з тероризмом, укладених державами у періоди універсального міжнародного права Ліги Націй та ООН.

Після вбивства анархістом президента США У. Мак-Кінлі (вересень 1901 р.) виникла потреба в активізації міжнародної боротьби з анархізмом. Зокрема, його наступник, Т. Рузвельт, заявив, що «анархія є злочином проти усього людського роду», і «все людство» має об'єднатися проти анархізму¹⁸. На цьому тлі у березні 1904 р. у Росії (м. Санкт-Петербург) була проведена друга міжнародна антианархістська конференція. У ній взяли участь 10 держав, які підписали відповідний протокол (Австро-Угорщина, Болгарія, Данія, Німеччина, Оттоманська імперія, Росія, Румунія, Сербія, Швеція, Норвегія), й до яких пізніше приєдналися Іспанія, Португалія, а також, із певними особливостями, Швейцарія та Люксембург¹⁹. У Санкт-Петербурзькому протоколі йшлося переважно про такі практичні аспекти, як збір інформації щодо діяльності анархістів, організація висилки анархістів, обмін відповідною інформацією між державами. Зокрема, було передбачено створення в кожній державі «Центрального поліцейського бюро, обов'язком якого буде збір інформації про анархістів та їх діяльність», і ці бюро мали обмінюватися даними про випадки висилки анархістів чи добровільне залишення ними території держави тощо²⁰. Таким чином, були окреслені аспекти міжнародного співробітництва поліцейських органів у боротьбі з тероризмом, яке згодом набуло відповідної інституціоналізації.

На нашу думку, заслуговує на значну увагу те, що на початковому етапі міжнародного антитерористичного співробітництва держави підтримали ідею деполітизації анархізму. У заключному акті Римської конференції було вказано, що «не існує спільності між анархізмом та політикою», й анархізм не повинен розглядатися як «політична доктрина». Крім того, «анархістські акти не повинні розглядатися як політичні злочини з погляду екстрадиції»²¹. На сучасному етапі універсальне закріплення принципу відмови від невидачі політичних злочинців з метою боротьби з тероризмом, починаючи з Міжнародної конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом, 1997 р., стало визначним кроком у забезпеченні того, щоби засоби захисту прав людини не використовувалися для заохочення безкарності. Зокрема, жодний зі злочинів, вказаних у конвенції, не розглядається для цілей видачі (чи взаємної правової допомоги) як «політичний злочин або як злочин, пов'язаний з політичним злочинцем, або злочин, викликаний політичними мотивами», й пов'язане з таким злочинцем прохання про видачу (чи взаємну правову допомогу) «не може бути відхилено тільки на тій підставі, що воно стосується політичного злочину або злочину, пов'язаного з політичним злочинцем, або злочину, викликаного політичними мотивами»²².

Також у сучасних універсальних антитерористичних договорах, актах ГА ООН тощо закріплено принцип неприпустимості виправдання тероризму будь-якими міркуваннями політичного, філософського, ідеологічного, расового, етнічного, релігійного або іншого аналогічного характеру. Зокрема, у Міжнародній конвенції про боротьбу з бомбовим тероризмом, 1997 р., Міжнародній конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму, 1999 р., Міжнародній конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму, 2005 р. визначено обов'язок держав-учасниць забезпечувати, щоби злочинні діяння, вказані у цих конвенціях, за жодних обставин «не виправдовувалися» («не підлягали виправданню») «з будь-яких міркувань політичного, філософського, ідеологічного, расового, етнічного, релігійного або іншого аналогічного характеру»²³. У цьому контексті, на наш погляд, важливе значення має те, що вже у заключному акті Римської конференції 1898 р. держави визнали, що анархістські злочини повинні розглядатися «незалежно від мотивів, згідно з якими вони були вчинені»²⁴, тобто був окреслений вказаний правовий принцип.

Водночас суттєвим результатом антитерористичних зусиль кінця XIX ст. – початку XX ст., на нашу думку, стала актуалізація широкого превентивного підходу у боротьбі з анархо-тероризмом, на противагу заходам кримінально-правової та поліцейської репресії. Документи Римської та Санкт-Петербурзької конференції не містили положень щодо з'ясування й усунення умов, здатних породжувати та стимулювати анархо-тероризм, однак саме увага окремих держав до цього аспекту сприяла його подоланню. Як вказав Р.Б. Дженсен, у низці європейських держав у процесі придушення анархо-тероризму були застосовані тортури, масові арешти, у т.ч. непричетних осіб, цензура та перлюстрація пошти, було запроваджено законодавчу заборону анархістських зборів, асоціацій та публікацій, проте «спроба законодавчого запобігання тероризму мала незначні результати», і грубі поліцейські дії викликали «негативну реакцію»; при цьому Франція та Італія, наприклад, поступово звернулися до ширшої «політики соціального запобігання»²⁵. Дж. Хері також наголосив на тому, що «в державах, які застосували найжорсткіші репресивні заходи, активність анархістських рухів виявилася найвищою», а в державах, які відреагували стримано та не обмежували відповідних свобод, «ці рухи пішли на спад набагато швидше», і цьому сприяли такі реформи, як запровадження профспілок, восьмигодинного робочого дня, покращення умов праці тощо²⁶. У цьому контексті, на нашу думку, йдеться про успішні кроки щодо загальносоціальної профілактики тероризму.

Отже, вже на початковому етапі міжнародної боротьби з тероризмом відчутно постала необхідність в усуненні умов, які сприяють його поширенню, та дотриманні прав і свобод людини і громадянина у процесі

цієї боротьби. На сучасному етапі у Глобальній контртерористичній стратегії ООН, прийнятій резолюцією ГА ООН 60/288 від 8 вересня 2006 р., вагома роль слушно відведена заходам з усунення умов, що сприяють поширенню тероризму, та забезпеченню всезагальної поваги прав людини і верховенства права в якості фундаментальної основи для боротьби з тероризмом²⁷. В Огляді Глобальній контртерористичній стратегії ООН, прийнятому у 2016 р., ГА ООН чітко вказала на необхідність «активізації зусиль для усунення умов, які сприяють поширенню тероризму»²⁸. На наш погляд, першочергове значення у подоланні тероризму має загальносоціальна профілактика, пов'язана з виявленням та усуненням суспільних протиріч, які його породжують, – політичних, соціально-економічних, культурних, релігійних тощо, тобто необхідним є викорінення підґрунтя терористичної діяльності. Важливість загальнопревентивного підходу була усвідомлена державами та підтверджена на практиці у процесі боротьби з анархо-тероризмом на межі ХІХ ст. та ХХ ст., і цей аспект зберігає актуальність дотепер та потребує суттєвого розвитку у сучасному міжнародному праві.

Таким чином, робимо висновок про те, що на етапі зародження багатостороннього співробітництва у боротьбі з тероризмом наприкінці ХІХ ст. – на початку ХХ ст. держави визначили важливі напрями, принципи та інструменти боротьби з тероризмом у правовій сфері, які були відображені та набули подальшого розвитку в універсальному міжнародному праві періоду Ліги Націй та ООН. Уже на вказаному етапі проявилася потреба у широкому запобіганні тероризму, а у сучасних умовах важливим засобом підвищення ефективності міжнародно-правового регулювання боротьби з ним постає забезпечення загальносоціальної профілактики терористичної діяльності. У зв'язку з цим перспективним напрямом подальших наукових розвідок вбачаємо дослідження шляхів зміцнення загальнопревентивної стратегії у боротьбі з тероризмом у сучасному міжнародному праві.

¹ Грачова В.В. Міжнародно-правове регулювання боротьби з тероризмом на універсальному рівні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / В.В. Грачова. – К., 2017. – С. 6–7, 12–13.

² Jensen R.B. The battle against anarchist terrorism: an international history, 1878–1934 / R.B. Jensen. – New York, Cambridge university press, 2014. – P. 2.

³ Jensen R.B. Nineteenth century anarchist terrorism: how comparable to the terrorism of Al-Qaeda? / R.B. Jensen // Terrorism and political violence. – 2008. – Vol. 20. – № 4. – P. 589–596; Jasanoff M. The first global terrorists were anarchists in the 1890s [Electronic resource] / M. Jasanoff // The New York Times. – April 29, 2016. – Access mode: <https://www.nytimes.com/2016/04/30/opinion/the-first-global-terrorists-were-anarchists-in-the-1890s.html> ; Evans M. Lessons from anarchy [Electronic resource] / M. Evans // The Economist. – August 18, 2005. – Access mode: <https://www.economist.com/node/4293225> ; Gelvin J.L. Al-Qaeda and anarchism: a historian's reply to terrorology / J.L. Gelvin // Terrorism and political violence. – 2008. – Vol. 20. – № 4. – P. 563–581.

⁴ Сاینчин С. Деякі історичні факти світового тероризму (минуле та сучасне) / С. Сاینчин // Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали ІІ Міжнародної наук.-практ. конференції (15 грудня 2017 р.) / уклад.: Севрук Ю.Г., Попов Г.В., Лісова Н.В. – К.: Національна академія прокуратури України, 2018. – С. 61.

⁵ Jensen R.B. The United States, international policing and the war against anarchist terrorism, 1900–1914 / R.B. Jensen // Terrorism and political violence. – 2001. – Vol. 13. – № 1. – P. 16.

⁶ Jensen R.B. The battle against anarchist terrorism: an international history, 1878–1934 / R.B. Jensen. – New York, Cambridge university press, 2014. – P. 370–371.

⁷ Deflem M. «Wild beasts without nationality». The uncertain origins of Interpol, 1898–1910 / M. Deflem // Handbook of transnational crime and justice / ed. P. Reichel. – Thousand Oaks [etc.] : SAGE publications, 2005. – P. 278.

⁸ Jensen R.B. The battle against anarchist terrorism: an international history, 1878–1934 / R.B. Jensen. – New York, Cambridge university press, 2014. – P. 366.

⁹ Емельянов В.П. Тероризм и преступления с признаками терроризирования: уголовное-правовое исследование = Terrorism and crimes with the indicia of terrorization: criminal law research / В.П. Емельянов ; Ассоц. Юридический центр ; Нац. ун-т внутренних дел МВД Украины. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2002. – С. 22. – (Теория и практика уголовного права и уголовного процесса).

¹⁰ Див.: Deflem M. «Wild beasts without nationality». The uncertain origins of Interpol, 1898–1910 / M. Deflem // Handbook of transnational crime and justice / ed. P. Reichel. – Thousand Oaks [etc.] : SAGE publications, 2005. – P. 278.

¹¹ Конвенція про маркування пластичних вибухових речовин з метою їх виявлення від 1 березня 1991 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_016

¹² Резолюція Генеральної Ассамблеї ООН 52/164 от 15 декабря 1997 г. «Международная конвенция о борьбе с бомбовым терроризмом». Док. ООН A/RES/52/164. – 9 с. : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/761/19/PDF/N9876119.pdf?OpenElement>

¹³ Jensen R.B. The battle against anarchist terrorism: an international history, 1878–1934 / R.B. Jensen. – New York, Cambridge university press, 2014. – P. 369.

¹⁴ Конвенция о предупреждении терроризма и наказании за него. Открыта для подписания в Женеве 16 ноября 1937 г. // Исследование, подготовленное Секретариатом в соответствии с решением, принятым Шестым комитетом на его 1314-м заседании 27 сентября 1972 года. Док. ООН A/C.6/418, от 2 ноября 1972 г. – Прил. I. – С. 1–2 : [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N72/204/69/PDF/N7220469.pdf?OpenElement>

¹⁵ Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 14 грудня 1973 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_389

¹⁶ Jensen R.B. The battle against anarchist terrorism: an international history, 1878–1934 / R.B. Jensen. – New York, Cambridge university press, 2014. – P. 366.

¹⁷ Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму від 14 вересня 2005 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d68

¹⁸ *Jensen R.* The United States, international policing and the war against anarchist terrorism, 1900–1914 / R. Jensen // *Terrorism and political violence*. – 2001. – Vol. 13. – № 1. – P. 19.

¹⁹ *Op. cit.* – P. 21.

²⁰ *Jensen R.B.* The battle against anarchist terrorism: an international history, 1878–1934 / R.B. Jensen. – New York, Cambridge university press, 2014. – P. 373.

²¹ *Op. cit.* – P. 366, 367.

²² Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом від 15 грудня 1997 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_374

²³ Там само; Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму від 9 грудня 1999 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_518 ; Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму від 14 вересня 2005 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d68

²⁴ *Jensen R.B.* The battle against anarchist terrorism: an international history, 1878–1934 / R.B. Jensen. – New York, Cambridge university press, 2014. – P. 368.

²⁵ *Op. cit.* – P. 4, 5.

²⁶ *Hari J.* Blood, rage and history: the world's first terrorists [Electronic resource] / J. Hari // *The Independent*. – October 11, 2009. – Access mode: <https://www.independent.co.uk/news/world/politics/blood-rage-history-the-worlds-first-terrorists-1801195.html>

²⁷ Глобальная контртеррористическая стратегия Организации Объединенных Наций, принятая резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН 60/288 от 8 сентября 2006 г. Док. ООН A/RES/60/288. – 12 с : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N05/504/90/PDF/N0550490.pdf?OpenElement>

²⁸ Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 70/291 от 1 июля 2016 г. «Обзор Глобальной контртеррористической стратегии Организации Объединенных Наций». Док. ООН A/RES/70/291. – С. 7 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N16/206/11/PDF/N1620611.pdf?OpenElement>

Резюме

Грачова В.В. **Етап зародження багатостороннього антитерористичного співробітництва держав та його роль у формуванні міжнародно-правових основ боротьби з тероризмом.**

Стаття присвячена поглибленому аналізу та розкриттю особливостей етапу зародження багатостороннього антитерористичного співробітництва держав наприкінці XIX ст. – на початку XX століття. Автором продемонстровано вагомe значення цього етапу з погляду вироблення державами міжнародно-правових основ боротьби з тероризмом, які були відображені та набули подальшого розвитку в універсальному міжнародному праві періоду Ліги Націй та ООН.

Ключові слова: міжнародно-правове регулювання боротьби з тероризмом, анархо-тероризм, Римська і Санкт-Петербурзька міжнародні антианархістські конференції, Ліга Націй, ООН.

Резюме

Грачева В.В. **Этап зарождения многостороннего антитеррористического сотрудничества государств и его роль в формировании международно-правовых основ борьбы с терроризмом.**

Статья посвящена углубленному анализу и раскрытию особенностей этапа зарождения многостороннего антитеррористического сотрудничества государств в конце XIX ст. – в начале XX столетия. Автором продемонстрировано важное значение этого этапа с точки зрения выработки государствами международно-правовых основ борьбы с терроризмом, которые были отражены и приобрели дальнейшее развитие в универсальном международном праве периода Лиги Наций и ООН.

Ключевые слова: международно-правовое регулирование борьбы с терроризмом, анархо-терроризм, Римская и Санкт-Петербургская международные антианархистские конференции, Лига Наций, ООН.

Summary

Grachova V. **The period of origination of the multilateral anti-terrorism cooperation of States and its role in the formation of the international legal fundamentals of the fight against terrorism.**

The article is dedicated to the in-depth analysis and disclosure of the particularities of the period of origination of the multilateral anti-terrorism cooperation of States at the end of the XIXth century and at the beginning of the XXth century. The author has demonstrated the important role of this period from the standpoint of elaboration of the international legal fundamentals of the fight against terrorism which have been reflected and further developed in the universal international law of the League of Nations and the UN.

Key words: international legal regulation of the fight against terrorism, anarchist terrorism, Rome and Saint-Petersburg international anti-anarchist conferences, League of Nations, UN.